

Lucija Stepančič

Vanja Pegan: Štiri morske milje.

Ljubljana: Mladinska knjiga (zbirka Nova slovenska knjiga), 2012.

Eno največjih knjižnih presenečenj leta, ki je za nami, je precej drobna knjižica s komaj malenkost več kot sto stranmi. Vtis pa se diametralno preobrne, ko jo odpremo: le redko se zgodi, da bi potiskane strani tako na široko odprle čisto nov svet. Sanjava atmosfera obmorskega mesteca se pogreza globoko sama vase, a obenem ustvarja občutek raztezanja, ki sega vse do nedoločljivega obzorja. In še veliko dlje. V prostoru in v času. V prevladujočih temnih, modrih in zelenih tonih med razbohotenimi sencami.

V Peganovih kratkih zgodbah zaživi nežno začrtano nedogajanje, ki pa presenetljivo preseže lastno fragmentarnost. Pripovedovalcu zadošča najmanjši pripetljaj najbolj neznatnega življenja: vrnitev s celodnevnega smučanja, kozarček s starim prijateljem, spomin na ženo, ki je odšla (začasno ali za vedno). Vse, kar se precej na tiho dogaja med ljudmi, ki jim je (spet) uspelo “pripluti na konec dneva”.

Vseeno pa zgodb ne moremo imeti za minimalistične; v nekem smislu zanje velja prav nasprotno, navznoter se namreč odpirajo v pravo razkošje zaznav. To je lahko “miniaturni ritmični labirint deževnih kapelj”, lahko so “glasovi gostov, ki se pretakajo kot oddaljeno šumenje”, lahko je “svetloba, ki pronica skozi reže in riše orise predmetov v sobi”. Begotni vtisi se včasih podaljšajo v pravcato meditacijo. “Otožno rjavi listi na trtah so pripovedovali o minuli trgatvi in med že malce porumenelimi, a še vedno zelenimi listi kakija so se v oranžnem razkošju bohotili plodovi. Ko jih je takole skozi reže opazoval, je pomislil, kako poživljajoč je kontrast, ki se prikaže med toplo barvo sladkega sadeža in ostro modrino od burje razpihanega neba.”

Avtor se pri psihi svojih junakov ne zadržuje posebej: ta se izriše skladno z ozadjem, sobivanje s sencami in globino vodnih odtenkov je kar se da harmonično. Brez dodatnih pojasnil razločimo sramežljivega najstnika tik pred tem, da napiše prvo pesem, glasbenika in pisatelja, ki je

žrtev nenadejane ljubezni, pozavnista, ki v sanjah rešuje svoj neobstoječi idealni orkester, upokojenega profesorja književnosti, ki se z nostalgijo spominja otročarije izpred mnogo let, medicinsko sestro, ki resignirano opazuje postopno razbarvanje nekoč tako živih dedkovih spominov.

Dogajanje je zabrisano, kot so zabrisani komaj na pol slišani glasovi in pogovori, ki v trenutkih miru in počitka priplavajo do nas iz neznane smeri. In imajo magično lastnost, da nas vznemirijo veliko bolj kot kar koli, kar se jasno in glasno postavlja pred nas. Zaznave, ki bralca umestijo v prostor in čas, povzemajo dobro znane domače šume: "Ves zadihan je v polmraku prisluškoval zvokom stanovanja. Zbrano je sledil drobnim zvokom, zaznal vsak najmanjši šum, slišal, kako mama odlaga posodo v pomivalno korito, slišal očetovo godrnjanje in tenko škripanje vratc stenske ure." Zvoki vsakdana postajajo podobni signalom iz oddaljenega svetilnika v megleni noči, zaprti svet precej introvertiranih junakov preplavljajo instinkti rojenih pomorcev.

Vezivo vseh teh precej migotavih vtisov je morje: morje ob vsakem vremenu, najraje pa mračno in večerno. Zdi se, da še posebej takrat, ko je kar se da negostoljubno, toliko močneje povezuje vse, kar bi na celini razpadlo v zbrko nepovezanih vtisov. Na fantomski način je prisotno celo v zaprtih prostorih, v temačnih spalnicah in pivnicah, morda celo v kuhinji, ki od jutra sameva. To je morje, kakršnega ne poznamo. Morje, ki se po koncu poletja spet čudežno povrne k sebi, ali pa si celo na vrhuncu sezone privoščijo zapik, še najraje v času sieste, ki ji obiskovalci niso kos. In znova spet sivo zimsko morje, ki ga ni mogoče prav z lahkoto razločiti od oblakov. Zapredenost v lastni svet niti ni vedno prijetna, po kotih se lahko skrivajo "ostanki hladu in požrešne tišine", medtem ko lahko junaki povsem pozabljeni pristanejo "v kotu, nekje ob robu nepomembnega večera". Pa vendar. Poetično šepetanje negibnih ur ostaja največkrat onkraj dobrega in zla.

Toda Peganov pripovedni svet, kakor koli je že kontemplativen, premore tudi možnost zapleta, ki je za pripovedovanje nujna. Le da v tem primeru večinoma ne izhaja povsem iz človeškega sveta, ampak iz širšega, komaj doumljivega dogajanja, ki si ga za silo lahko predstavljamo skozi meteorološke metafore. V soočenju z morjem je povezava seveda pogosto dobesedna. Pri čemer gre lahko za uživaško veslanje. "Enakomernost počasnega veslanja ga je prevzela. Spremenila se je v njegovo naravno stanje, običajno bitje, nekaj tako samoumevnega, kot je bitje srca. Roke na veslih in upor, ki ga premagujejo, gibanje, zvok vesel ob dotiku z gladino, drobni vrtinci, ki se pojavijo ob robu lista, ne, za nič na svetu se ne bi želel ustaviti." Lahko pa gre tudi za življenje in smrt (v isti zgodbi). "Veslal je na

vso moč, veslal je z močjo človeka, ki ve, da nima druge izbire. Čvrsto je držal za vesla, poskušal je zajeti kar največ in vsa njegova zavest se je skrčila v ponavljajoče se gibe. Veslal je z vsem telesom, z vsako mišico. Bil je kot stroj." Naboj je pogosto mračno silovit, a se skozi protagoniste razelektri v nežnost. In že smo pri najbolj fascinantni skupni lastnosti Peganovih protagonistov. Vsi po vrsti v sebi nosijo silne svetove, vendar jih spremljamo samo skozi okruške njihovega vsakdanjika – kot bi bila na delu neobičajna optična prevara. Vidimo jih nekako tako, kot vidimo ladjo na obzorju. "Zunaj, v zalivu, je lenobno plula oddaljena čezoceanika. V bleščavi zimskega dne je bilo videti, kot da se sploh ne premika, kot da počiva, morda celo spi: zatakajena za obzorje in utrujena od oddaljenih oceanov."

Veliki svet s čisto pravim dogajanjem sicer obstaja, a tam nekje daleč, junaki, ki po njem niti ne hrepenijo pretirano, si ga predstavljajo "za nekakšno prosojno, nežno utripajočo zaveso, kot da so zunaj njegovega dosega, nekje v *resničnem*, povsem oprijemljivem svetu, tam, kjer skriti poljubi pristanejo na ustnicah, tam, kjer ni potrebna domišljija, da začutiš roko ljubljene na svojih laseh". Za paravanom zamišljenih trenutkov, ki se vrstijo počasi in zbrano in v odtenkih z dna akvarija, so kot sevanje ozadja na fantomski način prisotne tudi zgodbe: čeprav tako oddaljene, kot so oddaljeni spomini upokojenega pomorca. V zameno pa je proza Vanje Pegana "polna razgledov, točk, s katerih lahko vidiš preko okopov vsakdanjosti".